

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ
STREDISKO
PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Zobrazovanie nenávistných ideológií v médiách

Mediálny monitoring za rok 2022

Názov: **Zobrazovanie nenávistných ideológií v médiách**
Mediálny monitoring za rok 2022

Vydalo: **Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava, 2023**

Autorky

Mgr. Radka Vicenová, PhD.

Mgr. Zuzana Juščáková, PhD.

Za obsah a jazykovú úpravu zodpovedajú autorky.

Grafická úprava:

Kovidesign

Kamila Černáková

Fotografie použité v tejto publikácii sú ilustračné a boli riadne licencované z freepik.com

ISBN: **978-80-99917-60-7 (tlač)**

978-80-99917-61-4 (pdf)

Obsah

Úvod	4
1. Metodologické východiská	7
2. Nenávistné ideológie v médiách	12
2.1 Ktoré médiá informovali o nenávistných ideológiách	13
Médiá informujúce o nenávistných ideológiách	13
Autorstvo príspevkov o nenávistných ideológiách	14
2.2 Kontext zobrazovania nenávistných ideológií v médiách	16
O akých prípadoch sa v médiách v súvislosti s nenávistnými ideológiami informuje?	16
Kontextuálne používanie pojmu extrémizmus v mediálnom diskurze, zahmlievanie a prekrúcanie pojmu	19
Kto je v médiách označovaný za extrémistu?	25
Kto sa k nenávistným ideológiám v médiách vyjadruje najčastejšie?	28
2.3 Zobrazovanie nenávistných ideológií v médiách v kontexte ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu	33
Závery	36
Zdroje	39
Zoznam grafov a tabuliek	40
Príloha 1: Kódovací manuál	43
Príloha 2: Triedenie médií	46

4

Úvod

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej ako „Stredisko“) je národná inštitúcia pre ľudské práva a zároveň národný antidiskriminačný orgán zriadený zákonom č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej ako „zákon o Stredisku“). Medzi základné úlohy Strediska patrí okrem iného aj monitorovanie a hodnotenie dodržiavania ľudských práv a dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania, šírenie povedomia o úlohe ľudských práv v demokratickej spoločnosti, uskutočňovanie výskumov a prieskumov v oblasti ľudských práv či vypracúvanie a uverejňovanie správ a odporúčaní o stave dodržiavania ľudských práv na Slovensku. Na základe mandátu podľa § 1 ods. 2 zákona o Stredisku zároveň **zhromažďuje a na požiadanie poskytuje informácie o rasizme, xenofóbii a antisemitizme v Slovenskej republike**. Analýza a vyhodnocovanie šírenia nenávistných ideológií, ktoré popierajú základné demokratické a ľudskoprávne princípy dané Ústavou Slovenskej republiky a medzinárodnými ľudskoprávnymi dohovormi, je dôležitou a neopomenuteľnou súčasťou aktivít, na ktoré má Stredisko zákonný mandát.

Mediálny monitoring je súčasťou série monitorovacích aktivít Strediska so zameraním na ľudskoprávne témy v slovenskom mediálnom priestore. Stredisko v predchádzajúcich obdobiach sledovalo, akým spôsobom sa v slovenskom mediálnom diskurze informuje o problematike sexuálneho obťažovania ako jednej z foriem diskriminácie (Slovenské národné stredisko pre ľudské prá-

va, 2021), o problematike násillia na ženách (Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2021), ale aj o tom, ako sa v slovenskom mediálnom prostredí narába so samotným pojmom diskriminácia (Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, 2022). V spomínaných výstupoch z monitoringov médií Stredisko identifikovalo niekoľko dôležitých výziev súvisiacich nielen so zľahčovaním daných tém, ale aj s nepresným a nekorektným pomenúvaním kľúčových javov a nevyváženým informovaním o niektorých sledovaných javoch oproti iným.

Cieľom tejto publikácie je zmapovať a zanalyzovať, ako sa v slovenskom mediálnom diskurze narába s problematikou nenávistných ideológií, a prostredníctvom sledovania príspevkov zahŕňajúcich pojem **extrémizmus poskytnúť deskriptívnu analýzu toho, akým spôsobom sa v mediálnom diskurze vytvára obraz o nenávistných ideológiách a či médiá venujú dostatočnú pozornosť kontextuálnemu záramcovaniu týchto ideológií**. Východiskovým bodom pre analýzu a vymedzenie základného pojmu extrémizmus je *Koncepcia boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024*, ktorá extrémizmus definuje nasledovne:

Naša analýza je postavená na sledovaní kľúčového slova *extrémizmus* v zmysle nenávistných ideológií, ktoré sú termínom *extrémizmus* vo verejnom diskurze najčastejšie pomenované. Súčasťou tejto ambície je teda analýza toho, ktoré médiá a ktorí autori či autorky o nenávistných ideológiách píšú, v akom kontexte sa o nenávistných ideológiách v mediálnom diskurze

„Extrémizmus označuje prejavy a konania vychádzajúce z postojov ideológie krajne vyhrotenej k princípom demokratického právneho štátu, ktoré priamo alebo v určitom časovom horizonte, úmyselným verbálnym alebo fyzickým konaním pôsobia deštruktívne na existujúci demokratický systém a jeho základné atribúty, s cieľom presadiť vlastné ideologické ciele. Medzi charakteristické črty extrémizmu patrí jeho útok na systém základných práv a slobôd garantovaných ústavou a medzinárodnými ľudsko-právnymi dokumentmi, ako aj jeho snaha obmedziť, potlačiť, resp. znemožniť výkon základných práv a slobôd pre určité skupiny obyvateľstva definované ich skutočnou alebo domnelou príslušnosťou k niektorej rase, národu, národnosti, etnickej skupine alebo pre ich skutočný alebo domnelý pôvod, farbu pleti, pohlavie, sexuálnu orientáciu, politické presvedčenie alebo náboženské vyznanie. Extrémizmus sa delí na pravicový, ľavicový, náboženský a extrémizmus zameraný na jednu otázku (napríklad ekologický, separatizmus a pod.).“ (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2021)

6

informuje a zároveň vzhľadom na časový rámec analyzovaných údajov aj toho, či došlo k zmene spôsobu a kontextu informovania o nenávistných ideológiách v dôsledku ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu.

Zistenia prezentované v tejto správe sú špecifické pre obdobie prvého štvrťroka roku 2022, tzn. obdobie, kedy začala vojenská invázia na Ukrajinu, a preto poskytujú pohľad na mediálny diskurz o nenávistných ideológiách v danom časovom období. Závery majú zároveň ambíciu napomáhať formulovaniu odporúčaní pre tvorbu stratégií verejnej komuniká-

cie o závažných témach v spoločnosti bez ďalšieho vyhrocovania či radikalizovania verejnej diskusie. Práve vysvetľovanie a pochopenie kľúčových pojmov, ich korektné používanie a predchádzanie vágnym a nepresným výrokom a definíciám sú dôležité aspekty problematiky, pretože spôsob vedenia verejnej diskusie je mimoriadne dôležitý pre schopnosť verejnosti rozpoznať nenávistné ideológie a ich prejavy v praxi. Upozorňovanie na takéto slabé stránky verejnej diskusie vnímame ako jednu z kľúčových úloh Strediska, keďže úlohu vzdelávať a zvyšovať povedomie o problematike ľudských práv má vo svojom mandáte.

1. Metodologické východiská

Analýza mediálnych výstupov prebiehala v troch fázach. V prvej fáze bola určená vzorka analyzovaných médií na základe ich sledovanosti v stanovenom období. Následne boli vo výbere mediálnych príspevkov identifikovaných na základe kľúčových slov *extrémizmus* a *extrémistický* a ich ďalších gramatických tvarov kódované vybrané charakteristiky príspevkov, ktoré boli v tretej fáze štatisticky spracované a vyhodnotené.

Pre sledované obdobie 1. 1. 2022 až 31. 3. 2022 bol zostavený zoznam

najčítanejších, najsledovanejších resp. najpočúvanejších médií v danom roku. Zoznam najčítanejších internetových spravodajských portálov za prvý štvrťrok 2022 (Tabuľka 1) bol vytvorený na základe priemerných mesačných hodnôt návštevnosti webových stránok z verejne dostupných dát z monitoringu IABmonitor (Gemius Slovakia, 2022). Vzhľadom na predpoklad, že online spravodajstvo je v súčasnosti najvyhľadávanejším zdrojom informácií, bolo do analýzy zahrnutých dvadsať najčítanejších portálov.

Tabuľka 1 Najnavštevovanejšie spravodajské portály za január až marec 2022 (podľa spriemerovaných mesačných hodnôt návštevnosti)

Spravodajské portály

1. aktuality.sk	11. dennikn.sk
2. zoznam.sk	12. tvnoviny.sk
3. sme.sk	13. webnoviny.sk
4. pluska.sk	14. interez.sk
5. pravda.sk	15. dnes24.sk
6. cas.sk	16. noviny.sk
7. topky.sk	17. markiza.sk
8. hnonline.sk	18. refresher.sk
9. dobrenoviny.sk	19. rtvs.sk
10. startup.sk	20. joj.sk

Podľa zdroja: Gemius Slovakia 2022

Zoznam najčítanejších tlačových médií, najsledovanejších televízií a najpočúvanejších rozhlasových staníc za mesiace január až marec 2022 bol vytvorený na základe prieskumu agentúry Median SK, s.r.o. (Median SK, 2022). Obsahuje zoznam šiestich denníkov, šiestich týždenníkov, šiestich mesační-

kov, troch rozhlasových a troch televíznych staníc, ktoré v sledovanom období v roku 2022 dosiahli najvyššie priečky v sledovanosti (Tabuľka 2 a Tabuľka 3). Médiá s výhradne športovým obsahom boli z výberu vylúčené kvôli ich špecifickému zameraniu.

Tabuľka 2 Najčítanejšie tlačené médiá za január až marec 2022 (podľa sledovanosti)

Denníky	Týždenníky	Mesačníky
1. Nový čas	1. Plus 7 dní	1. Emma
2. Plus 1 deň	2. Život	2. Zdravie
3. Pravda	3. Báječná žena	3. Záhradkár
4. Sme (+Korzář)	4. Nový čas pre ženy	4. Evita magazín
5. Hospodárske noviny	5. Eurotelevízia	5. Nový čas krížovky
6. Denník N	6. Slovenka	6. Urob si sám

Podľa zdroja: Median SK, 2022

Tabuľka 3 Najsledovanejšie televízne a rozhlasové stanice za január až marec 2022 (podľa sledovanosti)

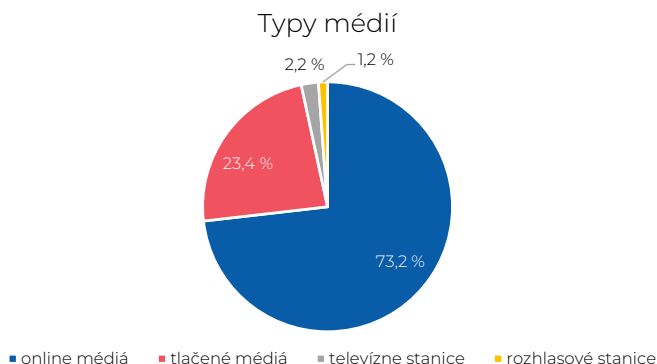
Televízne stanice	Rozhlasové stanice
1. TV Markíza	1. Rádio Expres
2. Noviny TV Joj	2. Rádio Slovensko
3. Jednotka (Správy RTVS)	3. Fun rádio

Podľa zdroja: Median SK, 2022

V období január až marec 2022 sme sledovali 44 médií, pričom príspevky obsahujúce kľúčové slová boli identifikované v 29 z nich. Identifikovaných bolo 929 mediálnych príspevkov obsahujúcich kľúčové slovo extrémizmus a extrémistický, z ktorých bolo následne 161 príspevkov vylúčených vzhľadom na to, že išlo o upútavky na iné články (najmä v prípade tlačných médií), prípadne články z kategórie

rýchlych správ, ktoré obsahovali iba krátku, málo hodnotnú informáciu. Konečný počet príspevkov, ktoré boli ďalej analyzované a štatisticky spracované, bol 768. Z tohoto počtu bol najväčší podiel príspevkov (Graf 1) zverejnený online médiami (73,2 %), zásadne menší počet príspevkov bol publikovaný v tlačných médiách (23,4 %), v televízii (2,2 %) a v rozhlase (1,2 %).

9

Graf 1 Podiel typov médií vo výbere príspevkov obsahujúcich kľúčové slová extrémizmus a extrémistický

Cieľ publikácie zmapovať a zanalyzovať, ako sa v slovenskom mediálnom diskurze narába s problematikou nenávistných ideológií, a poskytnúť deskriptívnu analýzu spôsobu,

akým sa v mediálnom diskurze vytvára obraz o nenávistných ideológiách, sme výskumními otázkami rozdelili do troch častí:

1. Ktoré médiá informujú o problematike nenávistných ideológií (extrémizme)?
2. V akom kontexte sa v médiách hovorí o problematike nenávistných ideológií (extrémizme)? Vysvetľujú médiá v dostatočnej miere, o čom informujú, keď informujú o tejto téme?
3. Zmenilo sa informovanie o formách a prejavoch nenávistných ideológií (extrémizmu) po začatí ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu?

Prvá časť tejto štúdie je zameraná na opis toho, ktoré médiá o problematike v danom časovom období najviac informovali a ako vyzerá pohľad na analyzované príspevky z hľadiska autorstva alebo geografickej lokácie.

10

Druhá časť sa komplexne sústreďuje na kontext, v akom sa o problematike v mediálnom diskurze v definovanom období hovorilo. V tejto časti sme sa zamerali primárne na to, o akých prípadoch sa najčastejšie informuje, v akom kontexte sa sledované slovo *extrémizmus* či *extrémistický* používa, či sa venuje dostatočná pozornosť definičným aspektom pojmu alebo skôr dochádza k jeho zahmlievaniu alebo prekrúcaniu, a tiež aký subjekt a na základe čieho rozhodnutia je označený za extrémistický (pre účely nášho výskumu boli stanovené kategórie jednotlivec, neformálna skupina, formálna skupina, spoločnosť¹ a štát). V príspevkoch sme sledovali aj to, ktorej oblasti verejného života sa reportovaný incident týkal (pre účely náš-

ho výskumu bola položka kategorizovaná na rôzne alternatívy výskytu extrémistických incidentov, konkrétne na verejný priestor, politickú scénu, školstvo, zdravotníctvo a silové zložky), aká forma extrémistického konania bola v príspevku uvedená (vychádzajúc z vyššie uvedenej definície extrémizmu boli pre účely nášho výskumu sledované fyzické, verbálne a neverbálne formy konania), či sa k problematike vyjadril odborník alebo odborníčka a politický predstaviteľ alebo predstaviteľka, prípadne, či sa hovorilo o individuálnom incidente alebo o širšom celospoločenskom rozmere. Podrobne sme tiež analyzovali, či médiá pri reportovaní o problematike extrémizmu venujú pozornosť aj jeho charakteristickým znakom (pre potreby nášho výskumu sú to nacionalizmus, xenofóbia, autoritarizmus, militarizmus, antielitizmus a extrémistická symbolika), prípadne či otvorene pomenovávali konkrétne princípy demokratického právneho štátu, proti ktorým boli extrémistické incidenty zamerané alebo kto-

¹ Kategóriou *spoločnosť* v tomto výskume označujeme právnickú osobu, tzn. napríklad firmu, podnikateľský subjekt, mediálnu spoločnosť a pod.

ré priamo či nepriamo spochybnili (pre potreby nášho výskumu sú to ľudské práva a ochrana práv menšín, princíp delby moci, slobodné voľby a pluralizmus).

Tretia časť analýzy má vzhľadom na zvolené časové obdobie špecifické zameranie na spôsob a kontext používania sledovaného pojmu v súvislosti s vojenskou inváziou na Ukrajinu.

Štatistické spracovanie spočívalo vo frekvenčnej analýze prvostupňového a druhostupňového triedenia, v analýze rozptylu meritórnych premenných podľa rozličných triediacich znakov a iných meritórnych premenných, v korelačnej analýze a v grafických metódach porovnávania. Zmienené rozdiely v ďalšom texte, ak nie je uvedené inak, sú štatisticky významné.

12

2. Nenávistné ideológie v médiách

Výsledky monitoringu médií sú prezentované v troch častiach. Prvá časť deskriptívne spracováva základné informácie o analyzovaných príspevkoch z hľadiska médií, autorstva a geografickej lokalizácie spravodajských informácií, druhá časť sa podrobnejšie zaoberá kontextom, v akom sa o nenávistných

ideológiách v slovenskom mediálnom diskurze v danom časovom období informovalo. Tretia časť sa špecificky venuje spôsobu informovania o nenávistných ideológiách v kontexte ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu.

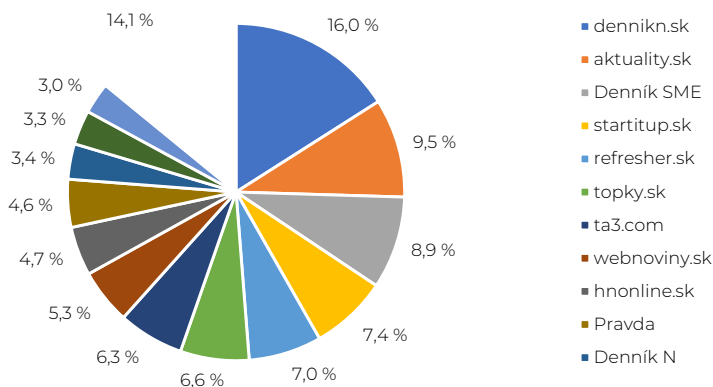
2.1 Ktoré médiá informovali o nenávistných ideológiách

Médiá informujúce o nenávistných ideológiách

Sledovanej problematike sa najčastejšie (Graf 2) venovali médiá dennikn.sk (16 %), aktuality.sk (9,5 %) a Denník SME (8,9 %). Z kategórie televíznych staníc sa skú-

maná problematika najčastejšie vyskytovala v TV JOJ (1,2 %) a z kategórie rozhlasových staníc v Rádiu Slovensko (0,7 %).

Médiá informujúce o nenávistných ideológiách

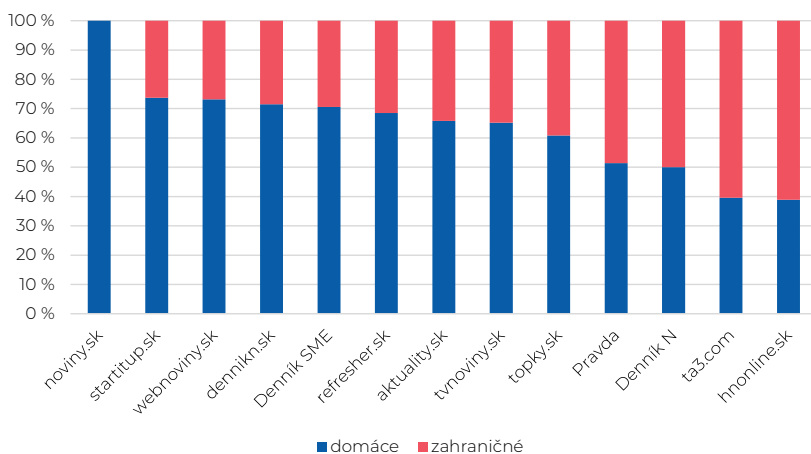
Graf 2 Percentuálne podiely príspevkov zo všetkých príspevkov týkajúcich sa nenávistných ideológií v najsledovanejších médiách v sledovanom období²

² Iné: médiá s podielom príspevkov menej ako 2,2 % (Príloha 2)

Sledované médiá sa venovali problematike nenávistných ideológií prevažne v domácom spravodajstve. Venovalo sa mu 64,6 % analyzovaných príspevkov, zvyšných 35,4 % sa venovalo zahraničným udalostiam (Graf 3). Percentuálne

najpočetnejšie zastúpenie príspevkov z domáceho prostredia mali portály noviny.sk (100 %), startitup.sk (73,7 %) a webnoviny.sk (73,2 %). Zahraničné spravodajstvo prevažovalo v prípade portálov hnonline.sk (61,1 %) a ta3.sk (60,4 %).

Médiá podľa domáceho a zahraničného spravodajstva

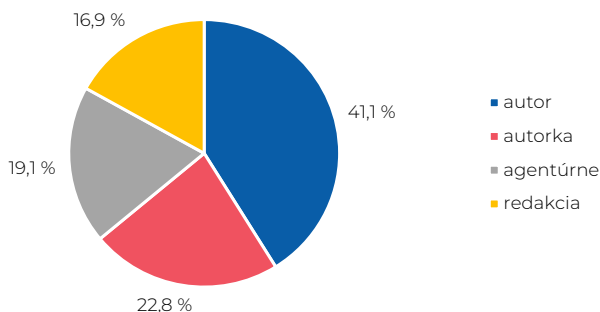
Graf 3 Porovnanie médií informujúcich o nenávistných ideológiách podľa toho, či ide o domáce alebo zahraničné spravodajstvo

Autorstvo príspevkov o nenávistných ideológiách

Najväčší podiel analyzovaných príspevkov (Graf 4) tvorili príspevky publikované autormi (41,1 %). Zvyšok príspevkov bol pomerne rovnomerne rozdelený medzi tri zvyš-

né sledované kategórie: autor-ky (22,8 %), agentúrne príspevky (19,1 %) a redakčné príspevky (16,9 %).

Autorstvo príspevkov

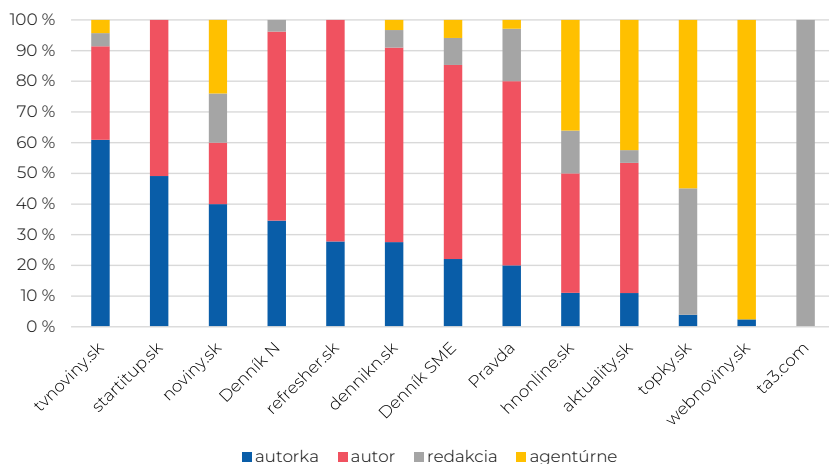
Graf 4 Podiely analyzovaných príspevkov podľa autorstva

Autori a autorky rovnako často o problematike písali v Denníku N, podobne často na portáli interez.sk, v Denníku SME a v denníku Pravda (Graf 5). Do portálu noviny.sk a Rádia Slovensko prispievali obe skupiny zriedkavo, avšak autorky častejšie

ako autori. Jediným prispievateľom o problematike nenávisných ideológií na portáli ta3.com boli redakcie a na portáli webnoviny.sk dominovali agentúry. Redakcie a agentúry porovnateľne často prispeli v tejto téme na portáli topky.sk.

15

Médiá podľa autorstva

Graf 5 Porovnanie médií informujúcich o nenávisných ideológiách podľa autorstva

2.2 Kontext zobrazovania nenávistných ideológií v médiách

O akých prípadoch sa v médiách v súvislosti s nenávistnými ideológiami informuje?

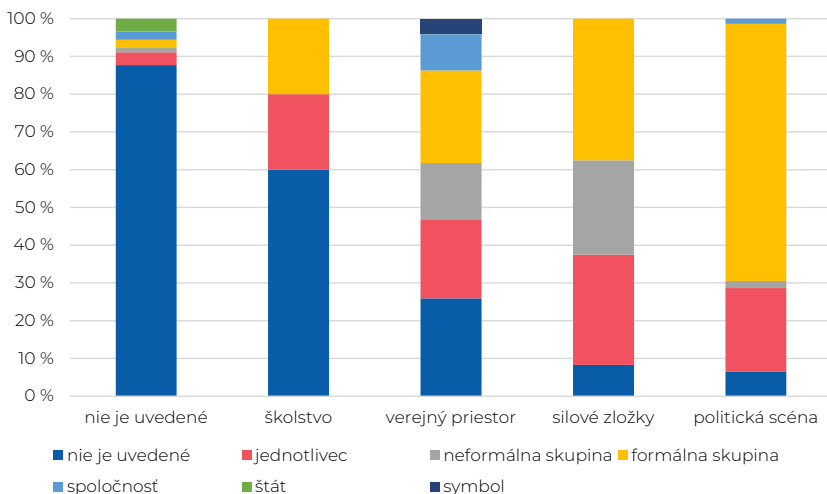
Pri skúmaní toho, o akých prípadoch médiá informujú v súvislosti s nenávistnými ideológiami, sme sa zamerali najmä na to, či je v príspevkoch špecifikovaný aktér, forma extrémistického konania, ale aj oblasť spoločenského života, v ktorej sa reportovaný incident odohral.

V sledovanom časovom období médiá nešpecifikovali oblasť spoločenského života v 11,9 % príspevkov, neuviedli konkrétneho aktéra v 27,3 % príspevkov a forma extrémistického konania nebola uvedená až v 51,7 % analyzovaných príspevkov (Graf 6 a Graf 7). Znamená to, že v nezanedbateľnej čas-

ti príspevkov **médiá nešpecifikujú kontext**, v akom sa nenávistné ideológie vyskytujú, čo vyvoláva pochybnosti o korektnom a najmä dostatočnom informovaní o problematike. **V príspevkoch, kde dané položky špecifikované sú, médiá najčastejšie informovali o extrémistických prípadoch prítomných vo verejnom priestore (56,9 %) a politickom priestore (27,7 %)**, najčastejšie pomenovanými aktérmi boli formálne skupiny (34,4 %; napríklad politické strany, hnutia a pod.) a extrémistické pozície boli prejavované verbálne v 26,2 % príspevkov.

16

Aktéri označení ako extrémistickí podľa oblastí

Graf 6 Podiely aktérov označených za extrémistických v jednotlivých oblastiach verejného života

V prípade príspevkov o nenávisť-
ných ideológiách vo *verejnom*
priestore prevažovali také, v kto-
rých nebol pomenovaný nositeľ
ideológie (25,9 %) ani to, o akej
forme extrémizmu príspevok po-
jednával (40,7 %). Príspevky, ktoré
v tejto skupine danú problematiku
bližšie špecifikovali, najčastejšie
hovorili o *formálnej skupine*
(24,5 %) a *verbálnych prejavoch*
(32 %). V rámci informovania o in-
cidentoch vo verejnom priestore
sa vyskytoval aj menší podiel prí-
spevkov, ktoré hovorili o fyzických
prejavoch extrémizmu (16,2 %),
alebo o prípadoch, kedy bola ako
extrémistická označovaná konkrét-
na *spoločnosť* (9,6 %).

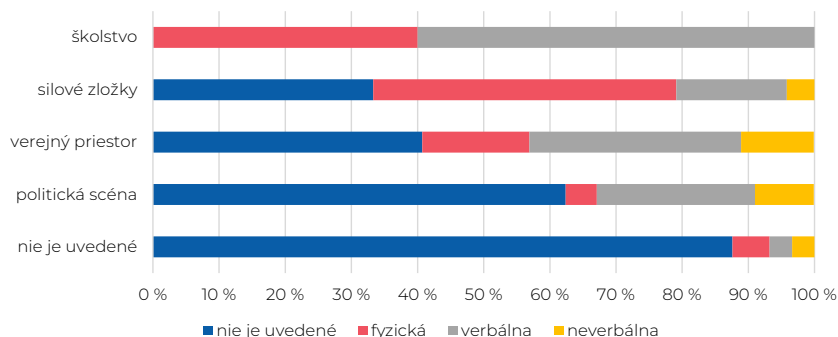
Na *politickej scéne* sa forma extrém-
nistického konania nešpecifikova-
vala až v 62,4 % príspevkoch, avšak
iba 6,9 % z nich neuvádzalo žiadne-
ho špecifického aktéra. Nie je pre-

kvapujúce, že najčastejšie spomí-
nanými aktérmi v tomto prostre-
dí boli *formálne skupiny* (68,1 %) či
jednotlivci (22,1 %).

Iné oblasti boli v analyzovaných prí-
spevkoch identifikované podstat-
ne zriedkavejšie. Extrémistickým
incidentom v oblasti *silových zlo-
žiek* sa venovalo iba 3,1 % príspev-
kov, oblasť *školsťva* bola spomenu-
tá iba v 0,7 % z nich.

O konkrétnom ideologickom poza-
dí reportovaných extrémistických
konaní sa v analyzovaných príspev-
koch hovorilo len minimálne. Až
pri 85,3 % príspevkoch táto infor-
mácia špecifikovaná nebola. Prípa-
dy explicitne pomenovaného *pra-
vicového* extrémizmu sa vyskytli
v 12,5 % analyzovaných príspev-
kov. *Náboženské* (1,3 %) a *ľavicové*
(0,1 %) podoby extrémizmu sa
v médiách vyskytovali iba zriedkavo.

Nenávisťné ideológie podľa oblastí

Graf 7 Porovnanie foriem nenávisťných ideológií v jednotlivých oblastiach verejného života

Médiá zároveň častejšie informo-
vali o konkrétnych prípadoch, resp.
incidentoch súvisiacich s nenávisť-
nými ideológiami (32,1 %) než o ce-
lospoločenskom rozmere prob-

lematiky (22,7 %). V príspevkoch,
v ktorých šlo o konkrétny prípad,
nebol extrémistický aktér označe-
ný len v 5,7 % príspevkov, pričom
v prípade celospoločenských sú-

vislostí nebol extrémistický subjekt označený až v 50,6 % daných príspevkov a v polovici týchto príspevkov chýbala bližšia informácia o tom, o akú formu extrémizmu ide.

Pri pohľade na jednotlivé médiá možno konštatovať, že oblasti incidentov špecifikujú približne v rovnakej miere. Vo väčšine sledovaných médií sa analyzované príspevky týkajú predovšetkým verejného priestoru, s výnimkou Denníka SME, kde ako v jedinom médiu mierne prevažovali príspevky v oblasti politickej scény nad príspevkami v oblasti verejného priestoru. Najvyšší podiel príspevkov, ktoré neuviedli oblasť, mali topky.sk (21,6 %) a Pravda (17,1 %). Najnižší podiel takýchto príspevkov zaznamenali aktuality.sk (4,1 %).

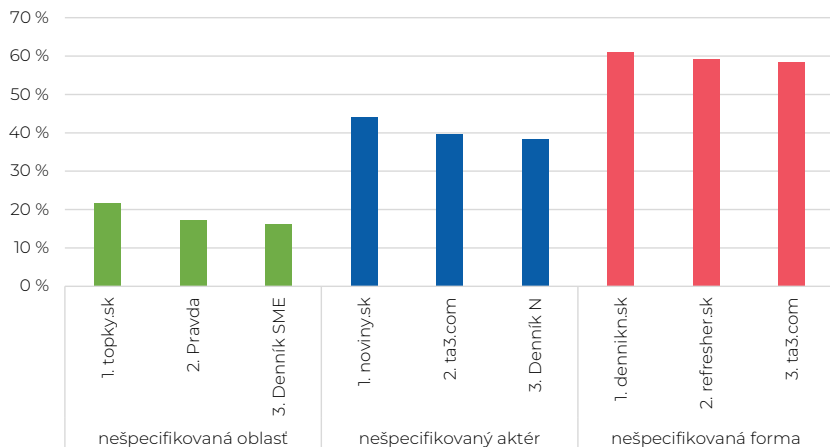
Skupina médií, ktoré najčastejšie neuvádzali, kto je extrémista (noviny.sk 44 %; ta3.com 39,6 %; Denník N 38,5 %; hnonline.sk 36,1 %; Pravda 34,3 %) bola podobne veľká a s podobnou intenzitou sledovaného javu ako skupina, v ktorej výrazne častejšie bola za extrémistu označená *formálna skupina* (aktuality.sk 53,4 %; refresher.sk 42,6 %; dennikn.sk 38,2 %; webnoviny.sk 34,1 %; topky.sk 31,4 %; Denník SME 30,9 %; hnonline.sk 30,6 %) než *jednotlivec*, *neformálna skupina* alebo *spoločnosť*. Vyrovnané frekvencie príspevkov označujúcich za

extrémistu *formálnu skupinu* alebo *jednotlivca* na portáloch noviny.sk, tvnoviny.sk a startitup.sk.

Z hľadiska informovania o formách extrémizmu vo väčšine médií prevažovalo informovanie o verbálnych prejavoch (napr. Denník N 50 %; startitup.sk 47,4 %). Takéto príspevky dominovali aj v prípade portálov hnonline.sk, webnoviny.sk, aktuality.sk a v Denníku SME, v ktorých podiel ich príspevkov o verbálnej forme extrémizmu osciluje okolo jednej tretiny. Vyrovnaný podiel príspevkov zobrazujúcich fyzickú a verbálnu formu extrémizmu sa vyskytoval len vo malom počte médií. Najvyšší podiel príspevkov bol s neuvedenou formou extrémistického konania. Zistili sme ho v prípade médií dennikn.sk (61 %), refresher.sk (59,3 %), ta3.com (59,3 %), noviny.sk (56 %), aktuality.sk (53,4 %), hnonline.sk (52,8 %), Pravda (51,4 %) a topky.sk (51 %).

Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že nezanedbateľná časť médií neoznačuje, kto bol extrémista, a neuvádza formu extrémizmu. Tie médiá, ktoré poskytujú konkrétne informácie, tak najčastejšie je to o forme extrémistického konania, menej často špecifikujú aktéra a najmenej často hovoria o konkrétnej oblasti, v ktorej sa reportované incidenty odohrávajú (Graf 8).

Média s najvyšším podielom nešpecifikovaných položiek

Graf 8 Porovnanie médií s najvyšším podielom príspevkov s nešpecifikovanými položkami – oblasti, aktér a formy extrémistického konania

19

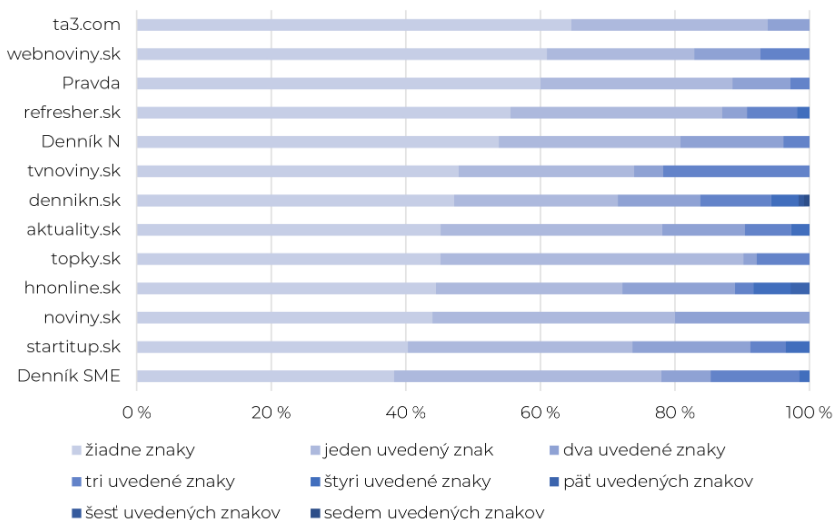
Kontextuálne používanie pojmu *extrémizmus* v mediálnom diskurze, zahmlievanie a prekrúcanie pojmu

Sledované médiá iba zriedkavo informovali o obsahu používaného pojmu *extrémizmus*. Informovanie o jeho definičných znakoch, teda najmä v rámci informovania o extrémizme ako o prejavoch nacionalizmu, xenofóbie, antielitizmu alebo extrémistických symbolov, bolo v príspevkoch našej vzorky sporadické až zriedkavé.

Až 48,3 % príspevkov uvádzalo informáciu o extrémistickom incidente alebo subjekte bez vysvetlenia charakteristických znakov, na

základe ktorých je za extrémistický považovaný (Graf 9). Najčastejšie to bolo v ta3.com (64,6 % ich príspevkov), najmenej časté v Denníku SME (38,2 % ich príspevkov). Môžeme konštatovať, že väčšinouvé médiá sa z hľadiska podielu takýchto označení v jednotlivých príspevkoch navzájom výrazne nelíšili, až na rozdiely medzi portálmi ta3.com a dennikn.sk, kde dennikn.sk uvádzal zmienené charakteristiky rôznorodejším spôsobom než ta3.com.

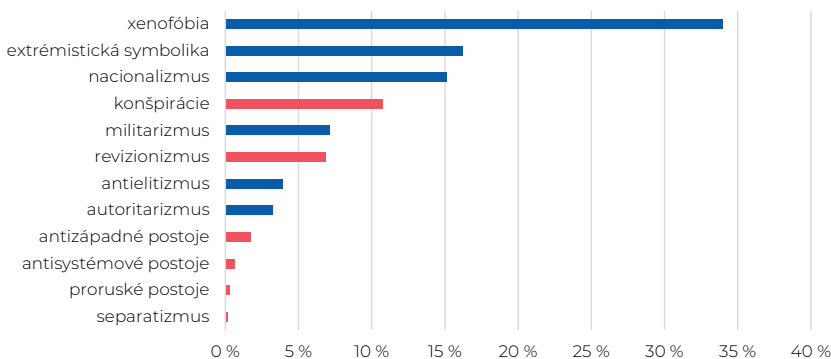
Médiá podľa počtu definičných znakov uvedených v príspevkoch

20

Graf 9 Porovnanie médií podľa podielu definičných znakov v príspevkoch

Frekvencia zmienok definičných prvkov pravicovo extrémistickej ideológie

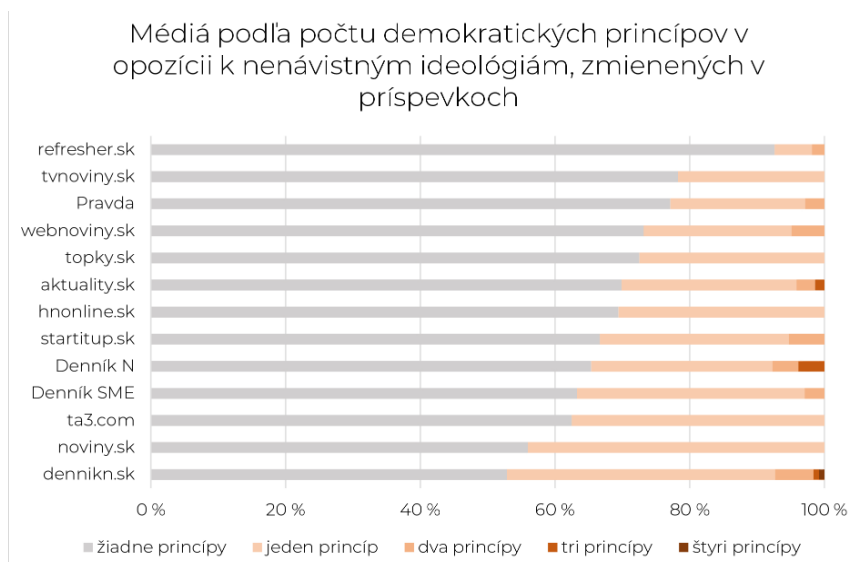
Graf 10 Porovnanie najčastejšie zobrazovaných zmienok definičných prvkov pravicovo extrémistickej ideológie³

³ Graf 10 zobrazuje podiely zmienok o jednotlivých definičných aspektoch, pričom v jednom príspevku sa mohla nachádzať zmienka o viac ako jednom definičnom prvku. Percentuálne podiely v Graf 10 sú vypočítané z príslušného základu (n = 642). Modrou farbou sú vyznačené definičné aspekty najčastejšie sa objavujúce v odbornej literatúre, oranžová farba znázorňuje aspekty, ktoré boli v príspevkoch identifikované počas analytickej fázy a dodatočne doplnené do štatistického spracovania.

Najčastejšie sa o extrémistickej ideológii hovorilo v súvislosti s aspektom xenofóbie, ktorá bola ako definičný znak nenávistných ideológií spomenutá v 34 % všetkých zmienok (Graf 10). V 16,2 % zmienok boli nenávistné ideológie identifikované cez extrémistickú symboliku, ktorá však bola málokedy bližšie špecifikovaná. V 15,1 % zmienok definičných znakov sa nenávistné ideológie definovali cez nacionalizmus a v 7,2 % cez militarizmus.

Za dôležité z hľadiska zvyšovania povedomia verejnosti o podstate a význame pojmu extrémizmus považujeme nielen jeho vysvetľovanie jeho definičných znakov, ale aj to, proti ktorým princípom demokratického zriadenia nenávistné ideológie stoja v protiklade. Vysvetlenie, proti akým princípom demokratického zria-

denia spomínané extrémistické incidenty alebo subjekty vystupujú (napr. ľudské práva a ochrana práv menšín, princíp delby moci, slobodné voľby, pluralizmus, či demokracia ako taká), sa neuvádzalo veľmi často. Až 67,6 % analyzovaných príspevkov takúto informáciu neobsahovalo. Aj v tomto prípade môžeme konštatovať, že z hľadiska uvádzania princípov sa sledované médiá zásadne nelíši (Graf 11). Štatisticky významné rozdiely sme pozorovali iba medzi portálmi dennikn.sk a refresher.sk, kde refresher.sk informoval o tomto aspekte podstatne menej než dennikn.sk (92,6% oproti 52,8 % zo svojich príspevkov, v ktorých tieto princípy spomenuté neboli). Viac ako jeden demokratický princíp, postavený do kontrastu k nenávistným ideológiám, sa v analyzovaných príspevkoch objavil len zriedkavo.

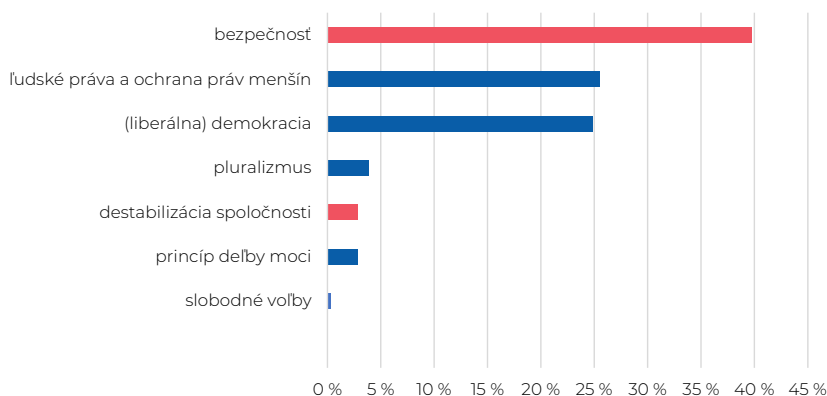

Graf 11 Porovnanie médií podľa podielu demokratických princípov v opozícii k nenávistným ideológiám zmienených v príspevkoch

Z vopred zadaných princípov sme najčastejšie identifikovali zmienky o ľudských právach a potrebe ochrany práv menšín, ktoré boli identifikované v 25,5 % (Graf 12). V podobnej miere sa v analyzovaných príspevkoch objavovala demokracia ako taká (24,8 %). Zaujímavosťou je, že v analyzovaných príspevkoch sa nenávistné ideológie najčastejšie dávali do protikladu k bezpečnosti (39,7 %), inými

slovami rôznym formám ohrožovania vnútornej suverenity štátu. **Prevaha takéhoto vnímania poukazuje nielen na prevahu bezpečnostného vnímania problematiky extrémizmu, resp. nenávistných ideológií, ale zároveň na to, že ostatné demokratické princípy sú akcentované v súvislosti s nebezpečenstvom nenávistných ideológií len v minimálnej miere.**

Frekvencia zmienok princípov demokratického zriadenia

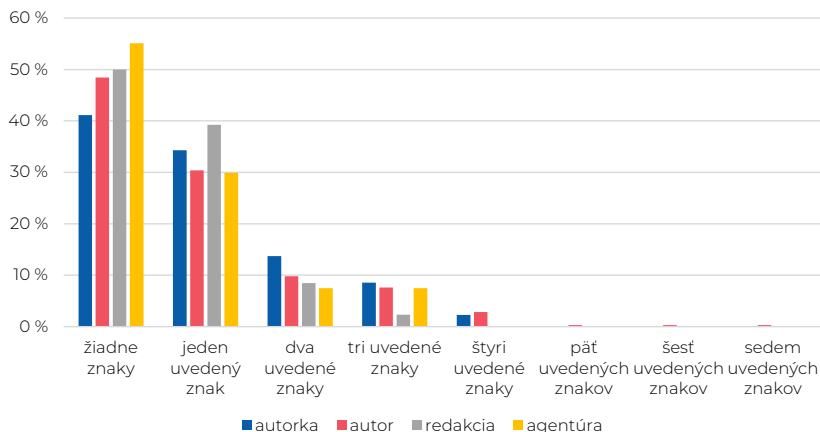
Graf 12 Porovnanie najčastejšie zobrazovaných zmienok princípov demokratického zriadenia, proti ktorým sú pravicovo extrémistické ideológie zamerané, podľa miery zobrazovania v médiách⁴

Ďalšie rozdiely sme pozorovali z hľadiska kontextuálneho informovania o definičných znakoch nenávistných ideológií podľa autorstva, kde autorky a autori

uvádzali viac znakov než redakcie a agentúry (Graf 13). Medzi autorami a redakciami je z tohto hľadiska signifikantný rozdiel.

⁴ Graf 12 obsahuje podiely jednotlivých zmienok o princípoch demokratického zriadenia, pričom v jednom príspevku sa mohla nachádzať zmienka o viac ako jednom princípe. Percentuálne podiely v Graf 12 sú vypočítané z príslušného základu (n = 282). Modrou farbou sú vyznačené definičné aspekty najčastejšie sa objavujúce v odbornej literatúre, oranžová farba znázorňuje aspekty, ktoré boli v príspevkoch identifikované počas analytickej fázy a dodatočne doplnené do štatistického spracovania.

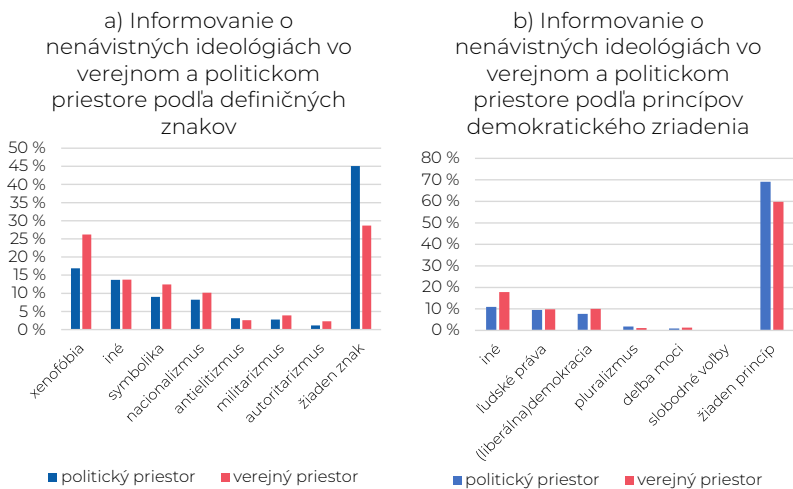
Definičné znaky nenávistných ideológií podľa autorstva

Graf 13 Porovnanie uvádzania definičných znakov nenávistných ideológií podľa autorstva

Rozdiely z hľadiska uvádzania kontextu sme zaznamenali pri informovaní o prejavoch nenávistných ideológií v *politickom* alebo *verejnom priestore* (Graf 14), či zo strany *formálnych skupín* a *jednotlivcov* (Graf 15). Napríklad, pri nenávistných ideológiách vo verejnom priestore (tzn. v komunite, na ulici, a pod.) bol viac akcentovaný xenofóbny rozmer. V *politickom priestore* v oveľa väčšej miere ako v príspevkoch z ostatných prostredí prevažovalo informovanie bez definovania konkrétnych definičných znakov. Podobné zistenie môžeme konštatovať aj pri porovnaní *formálnych skupín* a *jednotlivcov*, pričom pri formálnych skupinách

išlo najčastejšie práve o politické strany. Aj v tomto prípade je viditeľné, že pri politických aktéroch sa oveľa menej vysvetľujú dôvody ich označovania za extrémistické než v individuálnych prípadoch *jednotlivcov*. Na jednej strane môžeme predpokladať, že to súvisí s očakávaním porozumenia tomuto označeniu pri konkrétnych stranách, ktoré verejnosť dlhodobo pozná. **Zároveň je však nutné vzhľadom na dynamický vývoj na politickej scéne dlhodobo dbať na to, aby dochádzalo k čo najmenším posunom v interpretácií používaných pojmov vo verejnom diskurze, k čomu patrí aj transparentné a jasné používanie pojmov.**

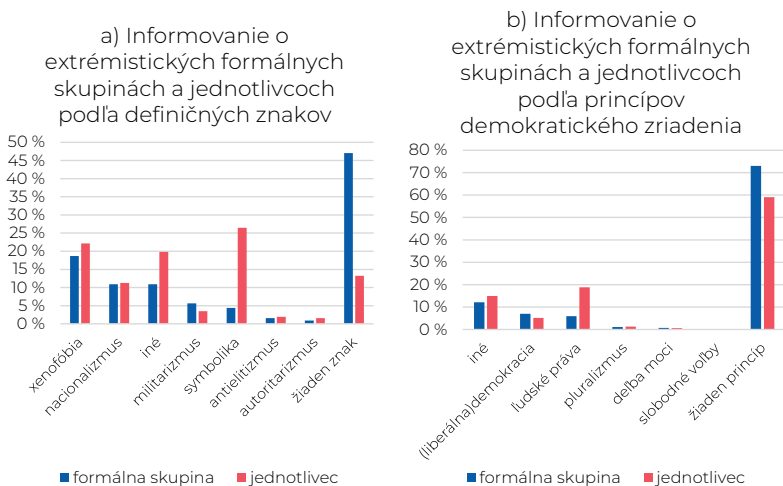
Graf 14 Porovnanie spôsobov informovania o nenávistných ideológiách medzi verejným a politickým priestorom, (a) podľa definičných znakov, (b) podľa popieraných princípov demokratického zriadenia⁵

24

Až v 12,2 % analyzovaných príspevkov sme identifikovali informovanie o používaní pojmu *extrémizmus* v prekrútenom, deformovanom či nekorektnom význame. V týchto prípadoch sa k problematike vyjadrili odborníci alebo odborníčka len veľmi zriedkavo. V polovici z týchto príspevkov sa pri označovaní extrémistického konania uvádzalo rozhodnutie súdov alebo vyjadrenie relevantných inštitúcií a tretina sa opierať o vyjadrenie politických predstaviteľov alebo verejných činiteľov. V zásadnej miere pritom išlo o príspevky, ktoré informovali o krokoch Ruskej fede-

rácie a jej verejných predstaviteľov či rozhodnutiach relevantných inštitúcií v krajine namierených voči kritikom režimu (najmä americkej spoločnosti Meta, prevádzkujúcej sociálnu sieť Facebook, či predstavitelovi ruskej opozície Alexeji Navalnému). **Išlo teda o príspevky, ktoré obsahovali informáciu o nekorektnom použití pojmu extrémizmus v súvislosti s krivým obvinením aktérov kritických k danému režimu. Navyše, náležité uvedenie kontextu chýbalo, čo môže v konečnom dôsledku prispievať k zahmlievaniu pojmu extrémizmus a jeho významu.**

⁵ Graf 14 obsahuje podiely jednotlivých zmienok o definičných znakoch extrémizmu a o princípoch demokratického zriadenia, pričom v jednom príspevku sa mohla nachádzať zmienka o viac ako jednom znaku/princípe. Percentuálne podiely v Graf 14 sú vypočítané z príslušných základov (a) $n_{\text{politický priestor}} = 255$, $n_{\text{verejný priestor}} = 611$, (b) $n_{\text{politický priestor}} = 220$, $n_{\text{verejný priestor}} = 460$.

Graf 15 Porovnanie spôsobov informovania medzi formálnou skupinou a jednotlivcom, (a) podľa definičných znakov, (b) podľa popieraných princípov demokratického zriadenia⁶

Kto je v médiách označovaný za extrémistu?

Za skúmané časové obdobie boli za extrémistické najčastejšie uvádzané strany Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko (13 %) a z nej odčlenené Hnutie Republika (6 %). Z individuálnych osôb sa v danom období najčastejšie vyskytovala zmienka o M. Magátovi, a to v súvislosti s prebiehajúcim súdnym procesom za jeho antisemitské výroky, ako aj o M. Kotlebovi ako predsedovi parlamentnej ĽSNS (Graf 16).

Pomerne vysoký podiel zmienok o príkladoch extrémistických subjektov bol zaznamenaný v súvislosti s Ruskou federáciou, ktorá za extrémistickú označila spoločnosť Meta, ale aj Fond boja s korupciou – opozičnú organizáciu pod vedením Alexeja Navalného. Farebne

je v Grafe 16 vyznačený pomerne často sa vyskytujúci prípad, kedy označenie za extrémistický subjekt nebolo personalizované. Išlo o ruský vojenský symbol Z, ktorý sa v príspevkoch objavoval a označoval ako extrémistický v súvislosti s ruskou vojenskou inváziou na Ukrajinu.

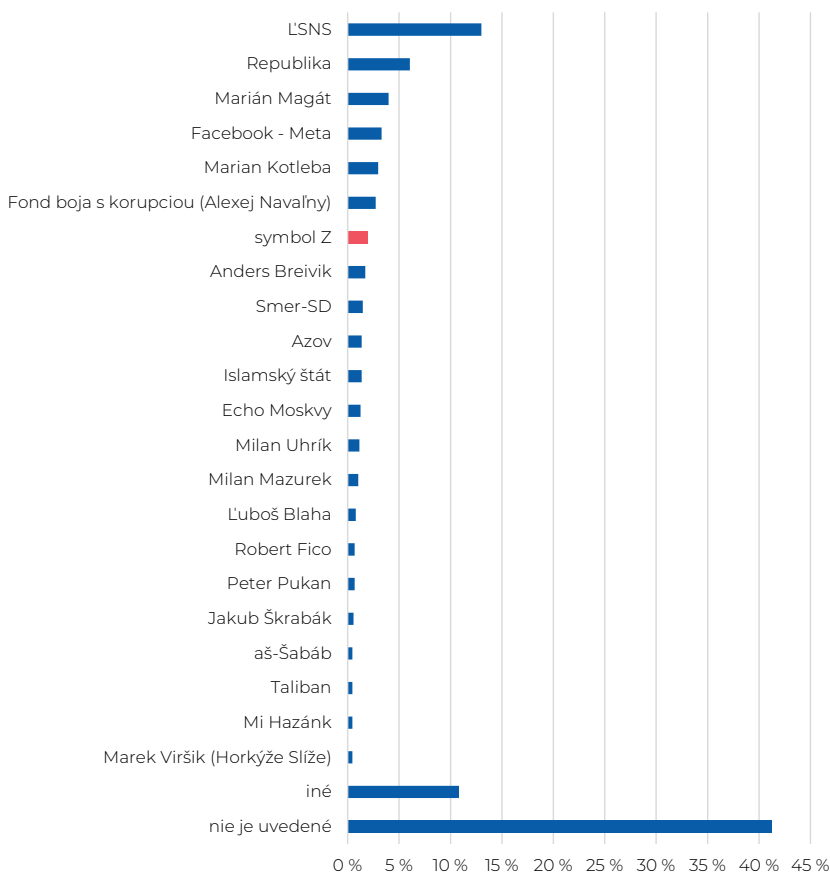
Aj spôsob informovania o troch najčastejšie označovaných extrémistických subjektoch potvrdzuje vyššie uvedené tvrdenie, že **v prípade politickej scény sa koncept extrémizmu vysvetľuje v menšej miere než v iných oblastiach spoločenského diania**. V prípade politických strán ĽSNS a Republika zásadne prevažovalo informovanie bez zadefinovania definičných znakov či popieraných demo-

⁶ Graf 15 obsahuje podiely jednotlivých zmienok o definičných znakoch extrémizmu a o princípoch demokratického zriadenia, pričom v jednom príspevku sa mohla nachádzať zmienka o viac ako jednom znaku/principe. Percentuálne podiely v Grafe 15 sú vypočítané z príslušných základov (a) $n_{\text{formálna skupina}} = 321$, $n_{\text{jednotlivec}} = 257$; (b) $n_{\text{formálna skupina}} = 271$, $n_{\text{jednotlivec}} = 154$.

kratických princípov, na rozdiel od príspevkov, ktoré informovali o M. Magátovi ako konkrétnom predstaviteľovi slovenskej extrémistickej scény (Graf 17). Z definičných znakov bola najčastejšie spomínaná xenofóbia, prípadne šírenie kon-

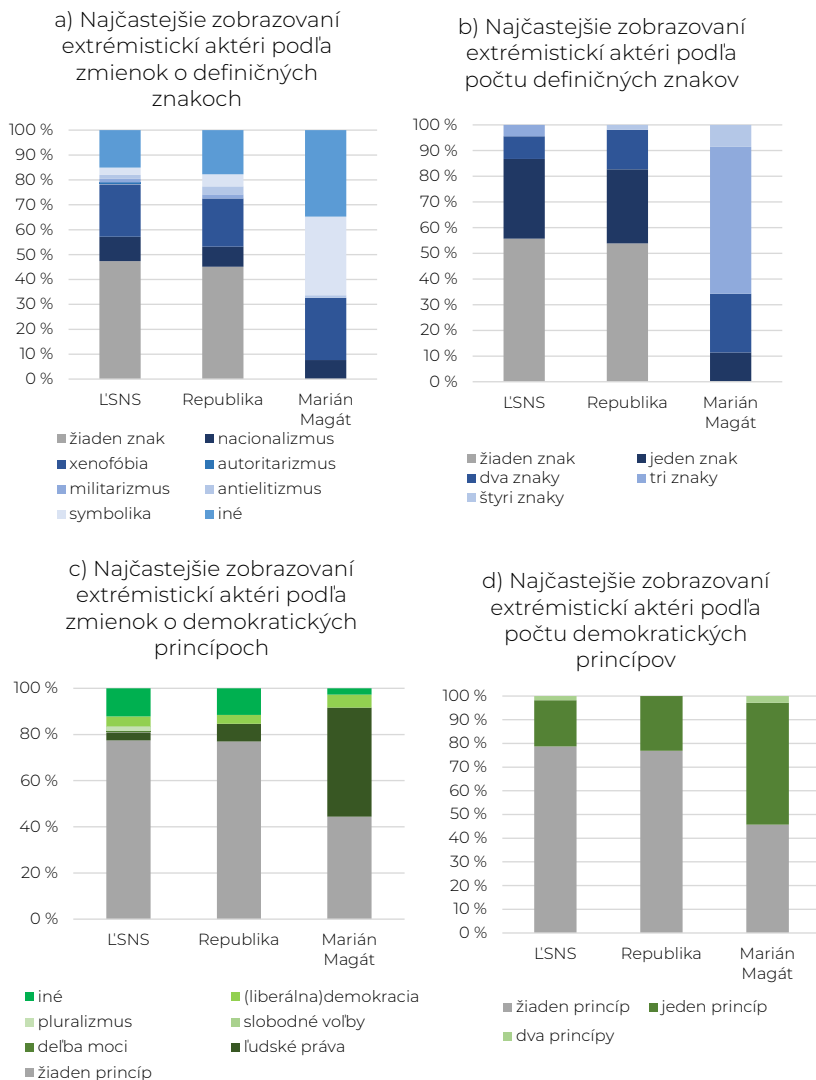
špirácií a dezinformácií (zahrnuté v položke iné). V prípade M. Magáta sa v zvýšenej miere hovorilo o trestných činoch, z ktorých bol obvinený a ktoré boli v protiklade s princípmi ľudských práv a ochrany práv menšín.

Osoby alebo skupiny najčastejšie v médiách označované ako extrémistické

Graf 16 Porovnanie frekvencií výskytu extrémistických subjektov⁷

⁷ Graf 16 znázorňuje podiely zmienok o jednotlivých osobách alebo skupinách v analyzovaných príspevkoch. V jednom príspevku sa pritom mohli nachádzať zmienky o viacerých subjektoch. Percentuálne hodnoty v Grafe 16 sú vypočítané z príslušného základu (n = 877).

Graf 17 Spôsoby informovania o najčastejšie zobrazovaných extrémistických aktéroch, (a) podľa definičných znakov, (b) podľa počtu uvedených definičných znakov, (c) podľa popieraných princípov demokratického zriadenia, (d) podľa počtu uvedených popieraných princípov demokratického zriadenia^a

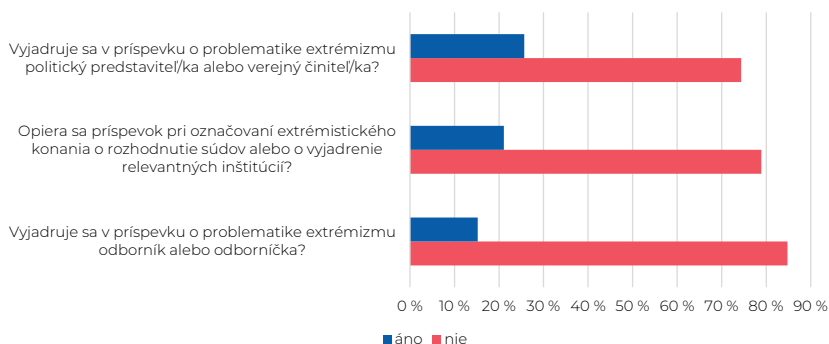
^a Graf 17 obsahuje podiely jednotlivých zmienok o definičných znakoch a o princípoch demokratického zriadenia, pričom v jednom príspevku sa mohla nachádzať zmienka o viac ako jednom znaku/princípe. Percentuálne podiely v Grafe 17 sú vypočítané z príslušných základov (a) $n_{\text{ĽSNS}} = 133$, $n_{\text{Republika}} = 62$, $n_{\text{Magát}} = 92$; (b) $n_{\text{ĽSNS}} = 113$, $n_{\text{Republika}} = 52$, $n_{\text{Magát}} = 35$; (c) $n_{\text{ĽSNS}} = 115$, $n_{\text{Republika}} = 52$, $n_{\text{Magát}} = 36$; (d) $n_{\text{ĽSNS}} = 113$, $n_{\text{Republika}} = 52$, $n_{\text{Magát}} = 35$.

Kto sa k nenávisným ideológiám v médiách vyjadruje najčastejšie?

Najčastejšie (Graf 18) sa médiá pri označovaní extrémistických prejavov opierali o vyjadrenia politických predstaviteľov či predstaviteľiek (vrátane verejných činiteľov a činiteliek). Išlo o 25,7 % analyzovaných príspevkov. Iba v 21,2 % sa analyzované príspevky pri označovaní

extrémistického konania opierali o rozhodnutie súdov alebo o vyjadrenie relevantných inštitúcií. Odborník alebo odborníčka sa k problematike extrémizmu vyjadrovali len v 15,2 % analyzovaných príspevkov.

Vyjadrenia o nenávisných ideológiách

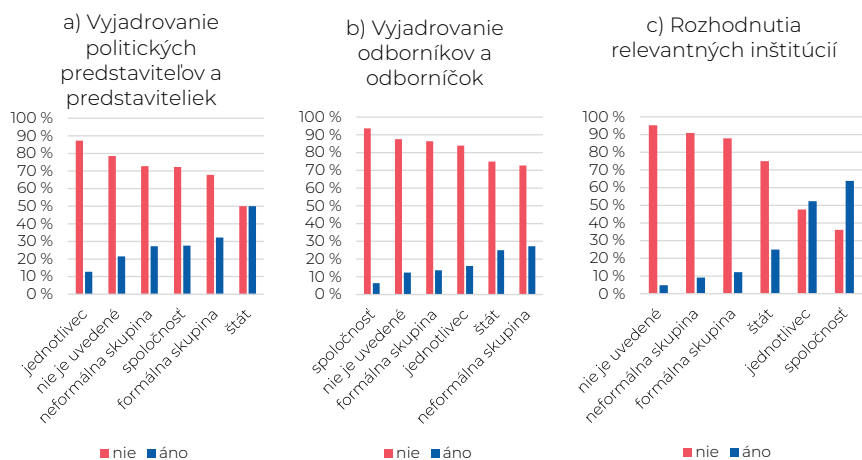

28

Graf 18 Porovnanie frekvencií vyjadrení o nenávisných ideológiách medzi politikmi, relevantnými inštitúciami a odbornou verejnosťou

Rozdiely je možné pozorovať v tom, koho najčastejšie za extrémistického aktéra uviedli príspevky, v ktorých sa k problematike vyjadrujú buď politickí predstavitelia a predstaviteľky, odborníci a odborníčky alebo súdy a iné relevantné inštitúcie (Graf 19). Zatiaľ čo politickí predstavitelia a predstaviateľky sa pomerne často vyjadrovali k *formálnym skupinám*, tzn. najmä k iným politickým stranám, odborníci a odborníčky za pôvodcu extrémizmu označovali najčastejšie

nejformálnu skupinu a štát. V oboch skupinách sa pritom v mierne zvýšenej miere objavovalo aj označovanie štátu ako extrémistického aktéra, čo súvisí predovšetkým s označovaním Ruskej federácie ako extrémistického štátu v dôsledku vojenskej invázie na Ukrajinu. Rozhodnutie súdov a iných relevantných inštitúcií zase prevládalo najmä pri informovaní o *jednotlivcoch a štátoch* ako extrémistických aktéroch.

Graf 19 Kto sa vyjadruje k problematike nenávistných ideológií podľa aktérov označených ako extrémistických: (a) vyjadrenie politických predstaviteľov a predstaviteľiek alebo verejných činiteľov a činiteliek; (b) vyjadrenie odborníkov a odborníčok; (c) rozhodnutie súdov alebo iných relevantných inštitúcií⁹

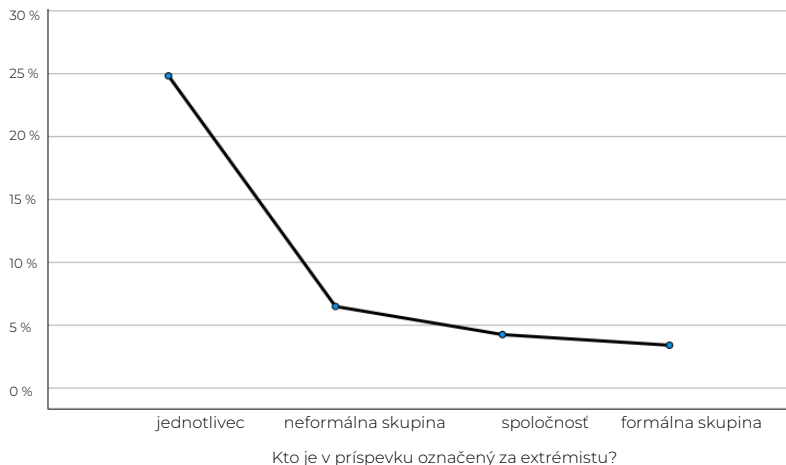
Môžeme teda konštatovať, že kým najviac príspevkov označujúcich za extrémistického aktéra *jednotlivca* sa opieralo o rozhodnutie súdov alebo iných relevantných inštitúcií (52,3 % takýchto príspevkov), pri označovaní *neformálnej skupiny* sa médiá v rovnakej miere opierali o vyjadrenia odborníkov a odborníčok ako aj verejných činiteľov a činiteliek (v oboch prípadoch išlo o 27,3 % takýchto prípadov). Pri *formálnych skupinách* však v tomto ohľade jednoznačne prevládali verejní činitelia a činitelky, keďže až 32,2 % z takýchto príspevkov sa opieralo práve o týchto aktérov či aktérky. Môžeme tiež vo zvýšenej miere pozorovať, že konkrétna *spoločnosť* je najčastejšie za extrémistickú označovaná na základe rozhodnutia súdov alebo rele-

vančných inštitúcií. Súvisí to najmä s informovaním o rozhodnutí ruských orgánov, že spoločnosť Meta je v Rusku považovaná za extrémistickú.

Okrem toho sme zistili, že v príspevkoch označujúcich za extrémistov *jednotlivcov* opierajúc sa o rozhodnutia súdov a iných relevantných inštitúcií platí, že sa v nich častejšie citovala legislatíva, než keď bola za pôvodcu extrémizmu označená *neformálna skupina* alebo konkrétna *spoločnosť* alebo formálna skupina (Graf 20). **Naznačuje to, že informovanie o individuálnych trestných činoch extrémizmu je korektnejšie a kontextuálne jasnejšie než prípady, kedy sú za extrémistov označované napr. politické strany.**

⁹ Zistenia o štáte a symbole ako pôvodcoch extrémizmu nie je vhodné zovšeobecňovať, pretože ide o veľmi nízky počet príspevkov (4 a 17).

Citovanie legislatívy, strategického alebo koncepčného dokumentu

Graf 20 Označovanie extrémistických aktérov v kontexte citovania relevantnej legislatívy alebo strategických dokumentov

30

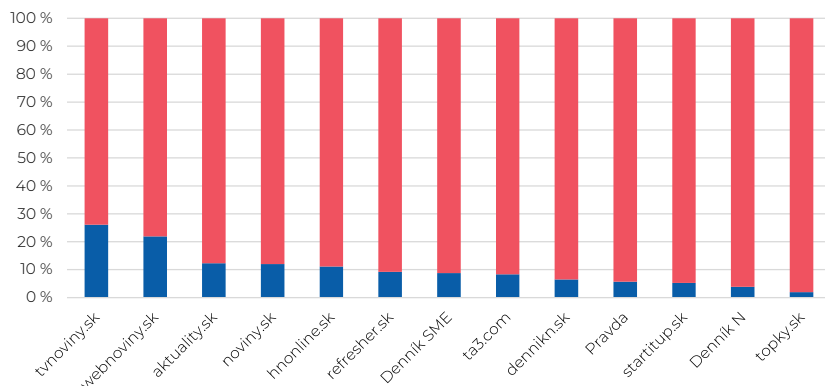
Médiá zároveň veľmi často neuvádzali legislatívu alebo odkaz na koncepčný, strategický alebo iný relevantný dokument v súvislosti so zobrazovanými extrémistickými incidentmi. Takáto informácia chýbala až v 90,5 % všetkých príspevkov. Zo sledovaných médií (Graf 21) najmenej tento aspekt uvádzal vo svojich príspevkoch portál topky.sk (len v 2 % ich príspevkov), nasledovaný Denníkom N (3,8 % ich príspevkov) a portálom startitup.sk (5,3 % ich príspevkov). Naopak, najčastejšie relevantnú legislatívu či iné strategické dokumenty citovali tvnoviny.sk (26,1 % ich príspevkov), webnoviny.sk (22 % ich príspevkov) a aktuality.sk (12,3 % ich príspevkov).

Vo všetkých sledovaných médiách sme zistili nízky výskyt citovania odborníkov a odborníčok v téme extrémizmu, keď pozoruje-

me nanajvýš 34,5 % výskyt citácií v denníku Pravda (Graf 22).

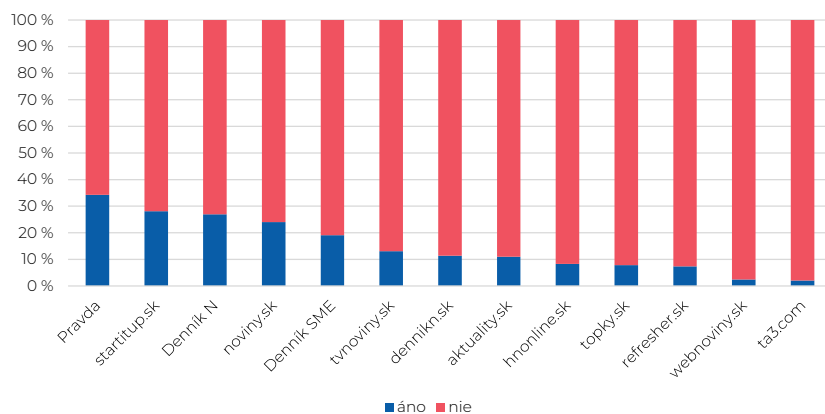
Rozdiely medzi médiami v citovaní relevantnej legislatívy sú štatisticky významné iba v prípade príspevkov, v ktorých bol za extrémistu označený jednotlivec. Žiadne takéto príspevky sme nezaznamenali v Denníku N, naopak, všetky takéto príspevky mali denník Pravda alebo portály webnoviny.sk a ta3.com (Graf 23a). Ak bola za extrémistickú označená formálna skupina, rozdiely medzi sledovanými médiami sú štatisticky významné v tom, či príspevky obsahovali alebo neobsahovali vyjadrenia odborníkov alebo odborníčok. Od ostatných médií sa štatisticky významne líši portál startitup.sk, ktorý citoval odborníkov a odborníčky častejšie než portály ta3.com, webnoviny.sk a tvnoviny.sk (Graf 23b). Rozdiely sú však malé.

Médiá podľa citovania relevantej legislatívy alebo strategických dokumentov

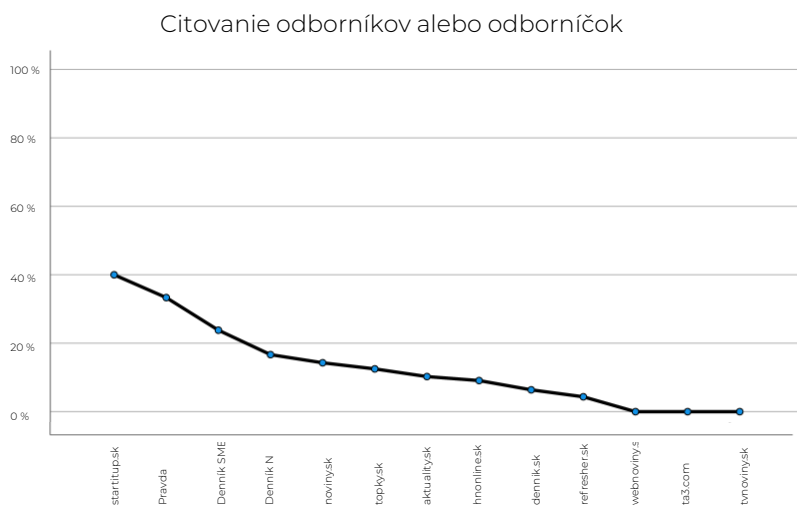
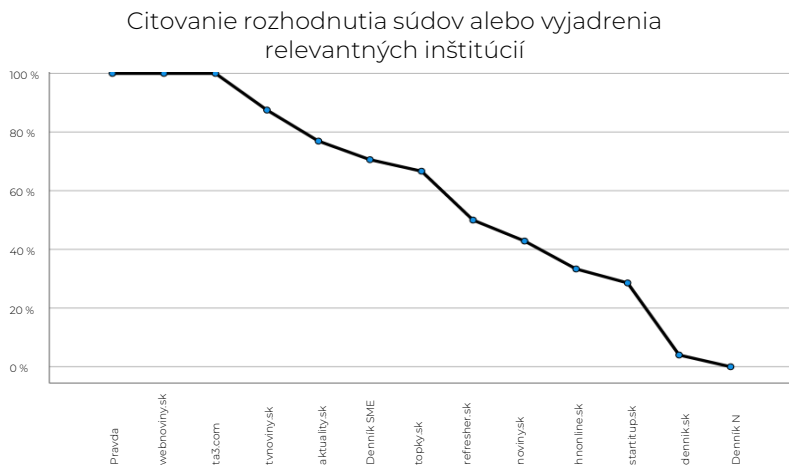
Graf 21 Porovnanie médií podľa citovania relevantnej legislatívy alebo strategických dokumentov

Médiá podľa citovania odborníka alebo odborníčky

■ áno ■ nie

Graf 22 Porovnanie médií podľa citovania odborníka alebo odborníčky

Graf 23 Porovnanie rozdielov medzi jednotlivými médiami: (a) citovanie relevantnej legislatívy v príspevkoch, v ktorých bol za extrémistického označený jednotlivec; (b) citovanie odborníkov alebo odborníčk v príspevkoch, v ktorých bola za extrémistickú označená formálna skupina

Zobrazovanie nenávistných ideológií v médiách v kontexte ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu

Po začiatku ruskej invázie na Ukrajinu vo februári 2022 sme v našom výskumnom výbere zaznamenali jednoznačný nárast počtu príspevkov, ktoré informujú o problematike nenávistných ideológií v súvislosti s vojenskou inváziou. Zároveň môžeme konštatovať, že pozorujeme mierny nárast počtu príspevkov informujúcich o nenávistných ideológiách v zahraničnom kontexte, ktorý stúpol po vypuknutí vojny na Ukrajine o 11,5 %. Zásadné zmeny z hľadiska autorstva sme v tomto kontexte nezaznamenali; možno si ce pozorovať nárast autorov na úkor agentúr, ale rozdiely pred a po začiatku invázie sú zanedbateľné. Najmenej príspevkov týkajúcich sa nenávistných ideológií so zmienkou o konflikte na Ukrajine priniesli agentúry a najfrekventovanejšie boli z tohto pohľadu príspevky od autorov.

O problematike nenávistných ideológií v súvislosti s vypuknutím vojny informovali v zníženej miere portá-

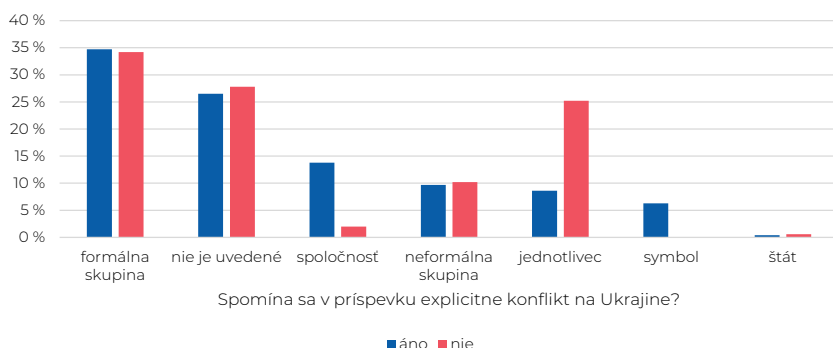
ly (zostupne) noviny.sk; tvnoviny.sk; topky.sk; webnoviny.sk; aktuality.sk a Denník SME. Naopak, najagilnejšie v tomto smere boli portály startitup.sk a refresher.sk.

Rozdiely v počte príspevkov podľa oblastí spoločenského života, ktorým sa príspevky s tematikou extrémizmu venovali, boli pred vypuknutím vojny na Ukrajine a po ňom zanedbateľné. Aj neuvádzanie oblasti spoločenského života, ktorej sa extrémizmus týkal, bolo medzi týmito dvomi kategóriami príspevkov porovnateľné (11,9 % $\approx$ 11,2 %). Príspevky, ktoré informovali o vojenskom konflikte na Ukrajine, zriedkavejšie neuviedli oblasť spoločenského života než príspevky, ktoré tento konflikt nespomínali (9 % oproti 13 %, avšak bez štatistickej signifikancie) a naopak, častejšie spomínali *silové zložky* ako subjekty označované za extrémistické (6,7 % proti 1,2 %, tieto rozdiely boli štatisticky významné).

Výraznejšie rozdiely sme zazname-

33

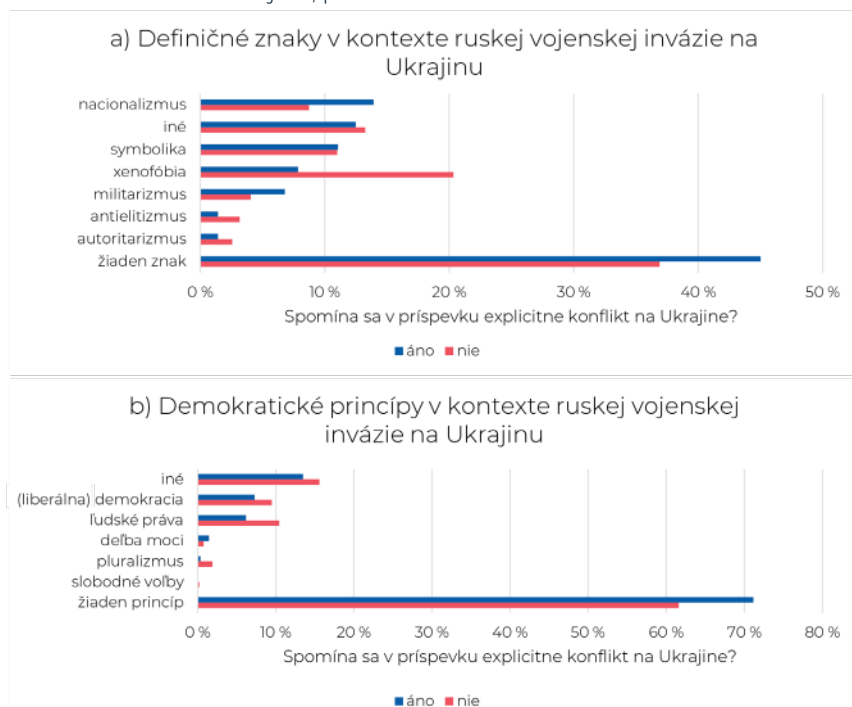
Extrémistickí aktéri podľa explicitného informovania o ruskej vojenskej invázii na Ukrajinu

Graf 24 Porovnanie zmienok o extrémistických aktéroch podľa toho, či sa v príspevku explicitne informuje o ruskej vojenskej invázii na Ukrajinu

nali v niektorých aspektoch, ktoré bližšie informovali o nenávistných ideológiách v súvislosti s ruskou vojenskou inváziou na Ukrajinu, a to najmä pri označovaní extrémistického subjektu. Kým pred vojenskou inváziou bol za extrémistu označovaný *jednotlivec* v 24 % analyzovaných príspevkov, po vypuknutí vojny to bolo len v 13 % príspevkov. Naopak, po 24. februári 2022 pozorujeme mierny nárast príspevkov, ktoré za extrémistickú označili konkrétnu spoločnosť (z 3,4 % na 9,7 %). Obdobné zistenie je pozorovateľné aj pri porovnaní príspevkov podľa toho, či obsahovali explicitnú zmienku o vojenskom konflikte na Ukrajine, pričom

v tomto prípade sa významnosť štatistických rozdielov zvyšila. **To naznačuje, že v príspevkoch so zmienkou o konflikte na Ukrajine do úzadia ustúpil ako pôvodca nenávistnej ideológie jednotlivec a naopak, viac pozornosti bolo venovanej symbolu a konkrétnym spoločnostiam.** Znížila sa frekvencia neuvádzania extrémistického subjektu a zároveň sa zmenšil výskyt neformálnej a formálnej skupiny (Graf 24). Je preto možné konštatovať, že pri informovaní o ruskej vojenskej invázii na Ukrajinu sa zmenilo interpretovanie nenávistných ideológií v zmysle označovania ich pôvodu.

Graf 25 Zobrazovanie kontextu nenávistných ideológií podľa toho, či sa príspevok týkal ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu, (a) vzhľadom na definičné znaky extrémizmu, (b) vzhľadom na popierané princípy demokratického zriadenia

Analyzované príspevky týkajúce sa explicitne vojenskej invázie na Ukrajinu zároveň vykazujú iba malé rozdiely oproti ostatným príspevkom z hľadiska toho, ako problematiku extrémizmu bližšie vysvetľujú. **Rozdiely môžeme pozorovať najmä pri silnejšom akcentovaní**

prvkov nacionalizmu oproti xenofóbii po vypuknutí konfliktu na Ukrajine (Graf 25a). Zároveň tieto príspevky mierne zriedkavejšie pomenovávali princípy demokratického zriadenia, ktoré sú ohrozené nenávisťnými ideológiami pomenovanými v článku (Graf 25b).

Cieľom tejto publikácie bolo zmapovať a zanalyzovať, ako sa v slovenskom mediálnom diskurze narába s problematikou nenávistných ideológií a **poskytnúť deskriptívnu analýzu toho, akým spôsobom sa v mediálnom diskurze vytvára obraz o nenávistných ideológiách a či médiá venujú dostatočnú pozornosť kontextuálnemu zarámčovaniu týchto ideológií.**

Ambíciou tejto analýzy teda nebolo identifikovať konkrétne nenávistné prejavy či mieru ich prítomnosti vo verejnom diskurze. Jej východiskovým predpokladom bolo, že vysvetľovanie a pochopenie kľúčových pojmov, ich korektné používanie a predchádzanie vágnym a nepresným výrokom a definíciami sú mimoriadne dôležité aspekty korektného vedenia verejnej diskusie. Vyprázdňovanie pojmov totiž môže v konečnom dôsledku viesť k oslabenej schopnosti spoločnosti rozpoznať nenávistné ideológie a ich prejavy v praxi.

Nízka miera kontextualizácie problematiky nenávistných ideológií je preto jedným z hlavných zistení tejto štúdie a súvisí s pomerne voľným používaním slova extrémizmu alebo extrémista, ktoré sa vo verejnom diskurze vyskytuje pomerne často, avšak jeho širokým používaním zároveň môže strácať význam. Ukázalo sa, že sledované médiá používajú označenie extrémizmu prevažne bez vysvetlenia dôvodov, prečo je daný subjekt extrémistický alebo prečo je daný jav nebezpečný pre demokratické zriadenie, ktoré tvorí protiklad nenávistným ideológiám. V takmer polovici analyzovaných príspevkov nebol identifikovaný ani jeden de-

finičný aspekt nenávistných ideológií, a viac ako dve tretiny príspevkov neobsahovali zmienku o tom, v čom je reportovaný extrémistický incident v protiklade s demokratickými princípmi. Zároveň, vo viac ako polovici príspevkov o nenávistných ideológiách nie je špecifikovaná forma a v takmer tretine nie je pomenovaný ani konkrétny aktér, teda nositeľ nenávistnej ideológie. Nie je síce realistické ani žiadúce, aby takéto kontextualizovanie bolo v spravodajstve stopercentne prítomné, je však nevyhnutné brať do úvahy nielen informatívnu, ale aj vzdelávaciu úlohu médií.

Opakujúcim sa pozorovaním, ktoré sa objavilo aj v monitoringoch na iné témy v minulosti publikovaných Strediskom, je **nízka miera citovania odborníkov a odborníček**. Odborný názor na reportovaný incident sa objavil iba v približne 15 % analyzovaných príspevkov, najmä v tých, ktoré informovali o incidentoch zahŕňajúcich *jednotlivcov* alebo *neformálne skupiny*. Názor politických predstaviteľov a predstaviteľiek sa objavil až v 25 % príspevkov, a to najčastejšie pri *formálnych skupinách*, teda politických stranách a hnutiach, čo však zároveň naznačuje politizáciu témy na úkor odborného názoru. Zaznamenali sme aj nízku mieru odvolávania sa na legislatívny, koncepcný, či strategický rámec sledovanej problematiky.

Vzhľadom na časový rámec analyzovaných mediálnych príspevkov sme sa v rámci štúdie pozreli aj na to, či ruská vojenská invázia na Ukrajinu zmenila spôsob informovania o problematike nenávistných ideológií, keďže ide o úzko súvisiacu tému. **Po 24. februári sme**

zaznamenali nárast príspevkov, ktoré za extrémistické označovali konkrétne spoločnosti (v súvislosti s rozhodnutím ruských inštitúcií o extrémistickej povahe spoločnosti Meta), **ale napríklad aj symboly** (informovanie o ruskom vojenskom symbole Z), pričom do úzadia ustúpili incidenty *jednotlivcov*. Zároveň sme zaznamenali posun v informovaní o nenávistných ideológiách súvisiacich s vo-

jenským konfliktom na Ukrajine. Pri informovaní o ruskej vojenskej invázii na Ukrajinu sa tiež zmenilo interpretovanie nenávistných ideológií v zmysle označovania ich pôvodcu. Pojem *extrémizmus* je však stále nedostatočne objasňovaný a artikulovaný. Do popredia sa dostáva interpretácia nenávistných ideológií cez nacionalizmus oproti stavu pred inváziou, keď sa častejšie pertraktovala xenofóbia.

Zdôrazňovanie nebezpečenstva nenávistných ideológií je dôležité najmä v politickom kontexte, teda pri konkrétnych politických stranách. Ich intenzívne označovanie za extrémistické nemusí byť postačujúce, ak je bez zdôrazňovania problematických bodov v programe, agende alebo rétorike danej strany. Médiá paušalizujúce označenie *extrémizmus* totiž v konečnom dôsledku môžu prispievať nielen k vyprázdňovaniu pojmov, ale aj k zníženiu porozumenia tomu, čo robí nenávistné hnutia nebezpečnými pre demokratické zriadenie.

Zdroje

Gemius Slovakia. (2022). *IABmonitor*. Dostupné na Internete: <https://rating.gemius.com/sk>

Median SK. (2021). *MML-TGI národný prieskum spotreby, médií a životného štýlu: Základné výsledky za 1. kvartál a 2. kvartál 2021*. MEDIAN SK. Dostupné na Internete: <https://www.median.sk/pdf/2021/ZS212SR.pdf>

Median SK. (2022). *MML-TGI národný prieskum spotreby, médií a životného štýlu: Základné výsledky za 1. kvartál a 2. kvartál 2022*. MEDIAN SK. Dostupné na Internete: <https://www.median.sk/pdf/2022/ZS222SR.pdf>

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. (2021). *Koncepcia boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024*. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. (2021). *Zobrazovanie násilia na ženách v médiách: Mediálny monitoring za rok 2020*. Bratislava: SNSLP.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. (2021). *Zobrazovanie sexuálneho obťažovania v médiách: Mediálny monitoring za rok 2020*. Bratislava: SNSLP.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. (2022). *Zobrazovanie diskriminácie v médiách: mediálny monitoring 2021*. Bratislava: SNSLP.

Zákon č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva

Zoznam grafov a tabuliek

Graf 1	Podiel typov médií vo výbere príspevkov obsahujúcich kľúčové slová extrémizmu a extrémistický	9
Graf 2	Percentuálne podiely príspevkov zo všetkých príspevkov týkajúcich sa nenávistných ideológií v najsledovanejších médiách v sledovanom období	13
Graf 3	Porovnanie médií informujúcich o nenávistných ideológiách podľa toho, či ide o domáce alebo zahraničné spravodajstvo	14
Graf 4	Podiely analyzovaných príspevkov podľa autorstva	15
Graf 5	Porovnanie médií informujúcich o nenávistných ideológiách podľa autorstva	15
Graf 6	Podiely aktérov označených za extrémistických v jednotlivých oblastiach verejného života	16
Graf 7	Porovnanie foriem nenávistných ideológií v jednotlivých oblastiach verejného života	17
Graf 8	Porovnanie médií s najvyšším podielom príspevkov s nešpecifikovanými položkami – oblasti, aktér a formy extrémistického konania	19
Graf 9	Porovnanie médií podľa podielu definičných znakov v príspevkoch	20
Graf 10	Porovnanie najčastejšie zobrazovaných zmienok definičných prvkov pravicovo extrémistickej ideológie	20
Graf 11	Porovnanie médií podľa podielu demokratických princípov v opozícii k nenávistným ideológiám zmienených v príspevkoch	21
Graf 12	Porovnanie najčastejšie zobrazovaných zmienok princípov demokratického zriadenia, proti ktorým sú pravicovo extrémistické ideológie zamerané, podľa miery zobrazovania v médiách	22

Graf 13	Porovnanie uvádzania definičných znakov nenávistných ideológií podľa autorstva	23
Graf 14	Porovnanie spôsobov informovania o nenávistných ideológiách medzi verejným a politickým priestorom, (a) podľa definičných znakov, (b) podľa popieraných princípov demokratického zriadenia	24
Graf 15	Porovnanie spôsobov informovania medzi formálnou skupinou a jednotlivcom, (a) podľa definičných znakov, (b) podľa popieraných princípov demokratického zriadenia	25
Graf 16	Porovnanie frekvencií výskytu extrémistických subjektov	26
Graf 17	Spôsoby informovania o najčastejšie zobrazovaných extrémistických aktérov, (a) podľa definičných znakov, (b) podľa počtu uvedených definičných znakov, (c) podľa popieraných princípov demokratického zriadenia, (d) podľa počtu uvedených popieraných princípov demokratického zriadenia	27
Graf 18	Porovnanie frekvencií vyjadrení o nenávistných ideológiách medzi politikmi, relevantnými inštitúciami a odbornou verejnosťou	28
Graf 19	Kto sa vyjadruje k problematike nenávistných ideológií podľa aktérov označených ako extrémistických: (a) vyjadrenie politických predstaviteľov a predstaviteľiek alebo verejných činiteľov a činiteliek; (b) vyjadrenie odborníkov a odborníčok; (c) rozhodnutie súdov alebo iných relevantných inštitúcií	29
Graf 20	Označovanie extrémistických aktérov v kontexte citovania relevantnej legislatívy alebo strategických dokumentov	30
Graf 21	Porovnanie médií podľa citovania relevantnej legislatívy alebo strategických dokumentov	31
Graf 22	Porovnanie médií podľa citovania odborníka alebo odborníčky	31

Graf 23	Porovnanie rozdielov medzi jednotlivými médiami: (a) citovanie relevantnej legislatívy v príspevkoch, v ktorých bol za extrémistického označený jednotlivec; (b) citovanie odborníkov alebo odborníčok v príspevkoch, v ktorých bola za extrémistickú označená formálna skupina	32
Graf 24	Porovnanie zmienok o extrémistických aktéroch podľa toho, či sa v príspevku explicitne informuje o ruskej vojenskej invázii na Ukrajinu	33
Graf 25	Zobrazovanie kontextu nenávistných ideológií podľa toho, či sa príspevok týkal ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu, (a) vzhľadom na definíčné znaky extrémizmu, (b) vzhľadom na popierané princípy demokratického zriadenia	34
Tabuľka 1	Najnavštevovanejšie spravodajské portály za január až marec 2022 (podľa priemerovaných mesačných hodnôt návštevnosti)	8
42 Tabuľka 2	Najčítanejšie tlačené médiá za január až marec 2022 (podľa sledovanosti)	9
Tabuľka 3	Najsledovanejšie televízne a rozhlasové stanice za január až marec 2022 (podľa sledovanosti)	9

Príloha 1: Kódovací manuál

Part 1 – základné informácie o príspevku

1. Venuje sa článok prevažne daniu na Slovensku alebo v zahraničí?
 - 1) domáce
 - 2) zahraničné
2. Autorstvo príspevku
 - 1) autorka
 - 2) autor
 - 3) redakcia
 - 4) agentúrne

Part 2 – základné informácie o incidente/subjekte označenom za extrémistický

1. Ktoej oblasti spoločenského života sa reportovaný extrémistický incident alebo subjekt týka?
 - 1) verejný priestor
 - 2) politická scéna
 - 3) školstvo
 - 4) zdravotníctvo
 - 5) silové zložky
 - 6) iné (*dopísať aká*)
 - 0) nie je uvedené
2. Kto je v príspevku označený za extrémistu?
 - 1) jednotlivec
 - 2) neformálna skupina
 - 3) formálna skupina
 - 4) spoločnosť
 - 5) štát
 - 6) iné (*dopísať aké*)
 - 0) nie je uvedené
3. Aká forma extrémistického konania je v článku pomenovaná?
 - 1) fyzická
 - 2) verbálna
 - 3) neverbálna
 - 0) nie je uvedené

4. Ktorá konkrétna osoba/skupina/organizácia/hnutie je v článku označená alebo naznačená za extrémistickú?

1) *(vložiť meno/názov alebo „nie“)*

5. Vyjadruje sa v príspevku o problematike extrémizmu odborník alebo odborníčka?

1) áno

0) nie

6. Opiera sa príspevok pri označovaní extrémistického konania o rozhodnutie súdov alebo o vyjadrenie relevantných inštitúcií?

1) áno

0) nie

7. Vyjadruje sa v príspevku o problematike extrémizmu politický predstaviteľ/ka alebo verejný činiteľ/ka?

1) áno

0) nie

8. O akej forme extrémizmu príspevok informuje?

1) pravicový extrémizmus

2) ľavicový extrémizmus

3) náboženský extrémizmus

4) iný *(dopísať aký)*

0) nie je uvedené/žiadna

Part 3 – kontext zobrazovania nenávistných ideológií (extrémizmu) v médiách

1. Je v súvislosti s extrémistickým incidentom alebo subjektom spomenuté aj vysvetlenie niektorého z jeho charakteristických/spríevodných znakov?

1) Nacionalizmus, rasizmus, nadradenosť rasy alebo národa

2) xenofóbia/nenávistné prejavy, výzvy k násiliu voči iným skupinám

3) autoritarizmus, právo a poriadok (law and order)

4) militarizmus

5) populizmus, antielitizmus

6) extrémistická symbolika (objekty, extrémistický materiál)

7) iné *(dopísať aké, napr. konšpirácie)*

0) nie je uvedené

2. Je v súvislosti s extrémistickým incidentom alebo subjektom spomenuté aj to, proti akým princípom demokratického zriadenia sú zamerané?

- 1) ľudské práva a ochrana práv menšín
- 2) princíp delby moci, inštitúcie výkonnej, zákonodarnej a súdnej moci
- 3) slobodné voľby, volebné právo
- 4) pluralizmus (vrátane úlohy politických strán, občianskej spoločnosti a mimovládnych organizácií, či slobodných a nezávislých médií)
- 5) (liberálna) demokracia (bez špecifikácie konkrétnych znakov)
- 6) iné (*dopísať aké, napr. bezpečnosť*)
- 0) nie je uvedené

3. V akej súvislosti sa v príspevku hovorí o extrémizme?

- 1) konkrétny prípad
- 2) celospoločenský rozmer
- 0) nedá sa určiť

4. Je v príspevku citovaná alebo spomenutá legislatíva, strategický alebo koncepčný dokument?

- 1) áno
- 0) nie

5. Spomína sa v príspevku explicitne konflikt na Ukrajinu?

- 1) áno
- 0) nie

6. Má príspevok tendenciu zahmlievať alebo prekrúcať pojem extrémizmus?

- 1) áno
- 0) nie

Príloha 2: Triedenie médií

médiá so zastúpením príspevkov s témou ex- trémizmu viac ako 2,2 %	dennikn.sk
	aktuality.sk
	Denník SME
	startitup.sk
	refresher.sk
	topky.sk
	ta3.com
	webnoviny.sk
	hnonline.sk
	Pravda
	Denník N
	noviny.sk
	tvnoviny.sk
iné médiá	Hospodárske noviny
	dnes24.sk
	Plus jeden deň
	Plus 7 dní
	interez.sk
	Noviny TV JOJ
	Nový Čas
	Správy RTVS
	Rádio Slovensko
	Rádio Expres
	sme.sk
	dobrenoviny.sk
	Život
	Eurotelevízia
	pravda.sk
	Slovenka